

blads yttrande om samma sång. Att här åter aftrycka sagde stycken vore öfverflödigt för våra läsare, af hvilka väl knappt någon saknar *Fänrik Ståls sägner* bland sina böcker. Till Förf:s slutomdöme om Sägnerna kunna vi Finnar anmärka, att de dock *i vårt land* skola blifva oförgätliga.

77 UTLÄNDSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 11, november 1849

10

Ehuru denna uppsats hänvisar förnämligast till några den Tyska litteraturens alster, begagnar dock Ref. ofvanstående rubrik, emedan äfven ett och annat arbete ur Fransk och Engelsk litteratur, om också närmast i Tysk öfversättning, kommer i fråga.

I.

Man skulle tro, att de förgångna årens oro bragt Tysklands bokskrifvare i trångmål genom att draga uppmärksamheten från deras snil-lealster. Hör man också en Tysk lärd recensent tala om denna tid, så är hans tal fullt af klagomål öfver den hårda tiden. Sannt är väl nu, att bokproduktionen under den allmänna osäkerheten sjunkit jemte manufakturindustrin; men de vetenskapliga tidskrifterna och bokkatalogerna uppvisa ännu en sådan mängd boktitlar, och de förra veta tala om så många dugliga arbeten, att man tycker, det verkligen vore för mycket af det goda, om ännu några betydligare partier skulle utbjudas på den stora marknaden.

20

Vi hafva förut erinrat om förhållandet med en mängd lärda alster i Tyskland. Det är nemligen känt, att man vid Tysklands många universiteter skrifver böcker såsom i Sverige och Finland akademiska dissertationer – för meriternas och tjänsternas skuld. Tyskarne sjelfva konsumera icke så mycket af denna proflitteratur, ehuru det lärda kamratskapet förskaffar densamma anmälanden och recensioner. I den Germaniskt bildade Norden har den sin bästa afsättning. Ty här anser hvarje vetenskapsidkare d. ä. = läsare sig förbunden att på sin bokhylla samla allt, som hör till facket. Månet guldkorn kan visserligen finnas i denna massa af stereotyp frasmakeri och för tusende gången upprepadt citationsprål. Men i sjelfva verket är ett sådant bokfabricerande ett ogräs på vetenskapens fält, der det desto mera frodas, ju magrare för tiden jordmånen är, och under sina yfviga grenar begrafver de enkelt uppskjutande sädesstråen. Att detta slags litteratur förlorat i kredit, ja att de Tyska universiteterna sjelfva upphört att såsom fordom ensama representera den Tyska bildningen och Tyska nationaliteten, detta kan anses för en tidens vinning, såsom det äfven vittnar för tidens art.

30

40

Visserligen visar sålunda år 1849 ett mindre antal arbeten i teologi, i systematisk filosofi, i filologi. Äfven flera lärda tidskrifter hafva under och med året upphört. Dock återstår äfven för sagde ämnen en icke obetydlig rad af boktitlar i katalogerna och de bibliografiska notisbladen. Så t. ex. fortforo Luthers arbeten att utgifvas i tre skilda upplagor¹, hans latinska skrifter ännu särskildt i en fjerde upplaga. Den

50

¹ »D:r Mt. Luthers Schriften für das Deutsche christl. Volk. Eisleben». 18 häften utkomna; »D:r Mt. Luthers Sämmtl. Schriften herausgegeben u. erläutert von D:r K. Edv. Förstemann u. D:r H. E. Bindseil. Berlin», 22 BB. utkomna à 8 Th.; »D:r Mt.

numera aflidne, berömde teologen Bretschneider fortsatte till sin död utgifvandet af »*Corpus reformatorum*», d. ä. en samling af reformatörernas skrifter. Zschokkes bekanta »*Stunden der Andacht*» utkommo i 27:de upplagan (8 band, 5 1/3 Th.). Nära 50 tidskrifter och tidningar för protestantisk teologi, asketik, kyrkoärender och missionsväsende, alla på Tyska språket och i Tyskland utgifna, hafva ännu fortgått under år 1849. Bland specielt vetenskapliga undersökningar kan för exemplets skuld nämnas: »*Theologisch-chronologische Abhandlung üb. d. wahre Geburts- u. Sterbe-Jahr Jesu Christi von J. Bapt. Weigl. Sulzbach 1849*» i två delar. Exegetiska och kritiska skrifter förekomma väl till ringare antal än vanligt, men saknas likväl icke. Antalet af utgifna predikosamlingar är ganska stort; det af skrifter angående kyrkans förhållanden och reorganisation än större. Bland de förra må vi nämna: »*Predigten üb. d. neuesten Zeitbewegungen von D:r A. Tholuck. Halle 1848–49*», redan utgifna i flera upplagor, bland de senare: »*Einiges für Gegenwart u. Zukunft, von D:r C. Ullman. Hamburg 1848*». Af skrifter i dogmatik torde »*Vorlesungen üb. Schleiermachers Dialektik u. Dogmatik von D:r Geo. Weissenborn. Leipzig 1848–49*» (2 DD., 3 Th. 26 gr.) förtjena att särskildt här anföras. Synnerligen anmärkningsvärd är den tillvexande mängden af teologisk litteratur inom katolska kyrkan i Tyskland. I hvarje gren af den teologiska litteraturen ser man ett stort antal skrifter från katolsk ståndpunkt framträda, deribland ett tjugotal teologiska tidskrifter och kyrkotidningar.

År 1848 utkommo flera, 1849 ett mindre antal skrifter af den Tyskkatolska och fria Evangeliska församlingens bekännare, och de religiösa tvistefrågorna gäfvö öfverhufvud vika för de politiska; äfvensom de nya kyrkornas borgerliga erkännande undanröjde den förnämssta anledningen till stridskrifterna från deras sida.

Filosofin är bland vetenskaper den, som i Tysklands litteratur för nämnda tvenne år är minst betänkt, om man icke till den filosofiska litteraturen vill räkna de talrika teoretiserande skrifterna i statsvetenskap. Denna rigtning till det praktiska, till de bestående förhållandenas pröfning enligt teorins måttstock, eller omvänt, till pröfning af teorins duglighet att begripa och utveckla de gifna förhållandena – denna rigtning hade den Tyska filosofin tagit redan tidigare, och hvad under dessa tvenne år tillkommit i samma rigtning, synes, blott vara ett upprepande för speciela tillfällen af det längesen insedda och i allmänhet uttalade. Bland mera kända vetenskapsmän hafva Trendelenburg, Stahl och Michelet nu uppträdt i frågan angående samhällsskickets i Tyskland reformerande. Helt och hållet ofruktbara på nya systemer hafva dock dessa år icke varit, såsom öfverhufvud under senaste decennium ett par systemer blifvit uppgjorda vid hvarje Tyskt universitet, utan att studium af detsamma torde hafva sträckt sig utom universitetsstadens murar.

Vida rikare är den filologiska litteraturen; och det är endast i Tyskland, man kan anse densamma vittna om en för vetenskapliga forskningar mindre gynnande period. Lärda lingvistiska och arkeologiska undersökningar, nya kritiska upplagor af de Grekiska och Romerska klassikerna vittna, att tidens oro på talrika håll icke förmått intränga störande i studerkammaren. Med ett ord: äfven här uppräknade grenar af vetenskap äro så representerade i de senaste två årens

Tyska litteratur, att, om blott allt det producerade vore dugligt och ländande till vetenskapens sanna båtnad, dessa år kunde anses hafva varit lika fruktbärande för vetenskapen som något föregående.

Flera utmärkta män i nämnda vetenskapsgrenar hafva undertiden aflidit: den åldrige teologen Wegscheider, hvars Dogmatik för ett tjugotal år tillbaka var de ortodoxa en lika svår stötesten, som numera de yngre Hegelianernas religiösa åsikter äro det, och hvars läror väl utöfvat stort inflytande för den mera frisinnade bekännelsen isynnerhet i Preussiska Saxen; den bekante, till katolicismen öfvergångne mystikern Görres i München, hvilken ännu ifrigt deltog i den Tyskkatolska stridslitteraturen; den likaså gamle filologen Herrman i Leipzig, hufvudet för de gnetande klassiska filologerna; Orelli i Zürich, pedagog och klassisk filolog; Endlicher i Vien, lika berömd som botanist och filolog, m. fl. Flera unga skriftställare hafva deremot med beröm uppträdt: så C. Eberh. Fuchs, författare till »Die philosophie Victor Cousins etc. Berlin 1847», en skrift, hvilken ger god insigt i Franska filosofins närvarande ståndpunkt och rigtning; Ludv. Schoeberlein: »Die Grundlehren des Heils entwickelt aus dem Princip der Liebe. Stuttgart 1848»; B. B. Brückner, förf. till en latinsk kritisk stridskrift (Lipsiae 1848) mot Chr. Baur angående äktheten af brevet till Philippenserna; Maxim. Nägele: »Studien üb. Altitalisches u. Römisches Staats u. Rechtsleben. Schaffhausen 1849». Många andra författarenamn, hvilka för första gångerna med stort loford nämnas af kritiken, skulle kunna uppräknas till bevis, att äfven de minst praktiska vetenskaper fortfarande haft sina nitiska lärjungar i Tyskland, om vi icke nödgades göra afseende på de citerade skrifternas ganelighet för den icke lärda läseverld, till hvilken detta blad vändt sig.

Likväl vill Ref. icke förbigå tillfället att på godkända granskares förord rekomendera ett par nyare skrifter åt de prester, hvilka intressera sig för vetenskapliga religiösa undersökningar.

Den del af teologin, som senast blifvit för sig bearbetad, och som ännu kan anses för en ny vetenskap är Dogmhistorien, icke historien om kyrkan och de särskilda religionspartierna, utan om trossatsernas olika uppfattning och uttydning på olika tider. Ehuru nu denna tydning jemväl på samma tid varit mångfaldigt olika hos skilda kyrkor, skolor och sekter, så bör dock äfven i denna del af menskligt vetande en fortgående utveckling kunna skönjas. Till uppfattande af denna utveckling bör dogmhistorien sträfva, och såsom en sådan lära om trossatsernas utveckling i kristna församlingens medvetande tillhör denna vetenskap den nyaste tiden. Såsom dess förnämsta idkare i Tyskland torde man få anse Chr. Baur i Tübingen, hvilken i särskilda voluminösa arbeten framställt flera hufvuddogmers speciela historie och sedan i kortare sammandrag utgifvit en Dogmhistorie, den enda, som framställer ett strängare sammanhang i dogmernas utveckling. Dess titel är:

Lehrbuch der christlichen Dogmengeschichte. Stuttgart 1847» (1 Th. 12. gr.).

Nära samtidigt hafva utkommit:

»Lehrbuch der Dogmengeschichte von D:r K. R. Hagenbach. 2 Auflage. Leipzig 1847». (2 DD. 5 Th.)

»Compendium der christlichen Dogmengeschichte von D:r Ludv. Fr. O. Baumgarten-Crusius. Th. 1. Leipzig 1840; Th. 2 herausgegeben von D:r Karl Hase. Leipzig 1846». (4 1/2 Th.)

Referenten i »Leipziger Repertorium» synes gifva Hagenbach's

lärobok företrädet framför Baumgarten-Crusii. Sistnämnda författare, numera afliden, är från flera decennier tillbaka väl känd i Tysklands filosofiska och teologiska litteratur. Hase, som efter Förf:s död öfvertagit utgifvandet af andra delen, är äfven i vårt land allmänare bekant såsom ortodox teolog. Det är också icke för bristande ortodoxi, Baumgarten's lärobok sattes efter Hagenbach's utan såsom mindre redig i ämnets anordning och, isynnerhet i första delen, af en trögare framställning. Båda dessa arbeten innehålla mycken lärd apparat i hänvisningar och citationer och egna sig derföre mera för dem, som

10

sköta teologin såsom hufvudstudium. Baur's arbete deremot saknar denna apparat och har till hufvudsak en klar framställning af kristna lärans utveckling, i filosofisk skärpa och bestämdhet öfverträffande de båda andra läroböckerna och i öfverensstämmelse med förf:s kända åsigt utmärkande sig från dem genom en mera frisinnad uppfattning. Det tillhör en nog allmän ståndpunkt hos de litterärt bildade, att i religiösa ämnen hafva stadnat vid ett osäkert menande, som hvarken är öfvertygelse eller tvivel. Man anser det då icke tillhöra någon annan än presten, att förskaffa sig verklig insigt i religionsläran, eller menar kanske, att bibelläsning vore det enda för en laiker passande sätt att komma till en sådan insigt, medan man dock måste för sig tillstå, att

20

bibelläsningen såsom studium icke behagar, att den på sin höjd egnar sig isynnerhet för qvinnor och ungdom såsom andaktsöfning. För vår del äro vi öfvertygade, att detta har sin grund i bristande vetenskapligt religionsvetande, och att för en i öfrigt litterärt bildad individ bibelläsningen kan vinna intresse endast i samband med någon grad af teologiskt studium. Men ingen gren af det teologiska studium kan för en bildad laiker vara mera lärorik och tilldragande, än kristna lärans historia såsom dogmhistorie, i förening med någon kunskap i kyrkohistorien.

30

Detta sammanhänger med ett allmänt fel i den historiska undervisningen. Man lärar känna endast och allenast politisk historie, folkens yttre beröringar med hvarandra. Kulturens historia, d. ä. vetenskapernas, konsternas, de borgerliga institutionernas, näringsarnes, sedernas, folktrons och folkbildningens tillstånd på hvarje särskild tid förblir man okunnig om. Så lemnas äfven historien om de religiösa föreställningarnes utveckling derhän; och äfven den litterärt bildade känner föga mera härom, än ungefärliga innehållet af de läror, som blifvit fördömda på ett halft dussin kyrkomöten och gifvit förevändning för lika många kättareförföljelser.

40

Skulle nu hvar och en få någon kunskap om de olika åsigt, som på olika tider och hos olika nationer varit rådande inom kristna kyrkan, och i dessa åsigtens vexling lära sig betrakta fortgången till en allt mera upplyst uppfattning af trosläror, skulle han derjemte lära känna något om det hätska och blodiga trosnit, hvarmed hvarje herrskande sekt förföljt alla från dess mening afvikande, så skulle väl denna insigt i ett välbildadt sinne alstra tolerans för olika religionsmeningar och stäfja fördömselusten, men den skulle å andra sidan väcka håg att inse det i saken rätta, att vinna en samlad öfvertygelse i alla religionens hufvudläror. Endast en sådan håg, vi äro öfvertygade derom, skall i

50

tidernas längd förmå göra religionsurkunderna fortfarande aktade; hvartill under bildningens fortgång blotta kyrkotukten eller vanan att anse bibelläsningen för en gudstjenst och ett förtjenstfullt verk icke förmår bringa det. I de tider, då lifligare rörelser inom kyrkan visa sig, och då man ser nyväckta uppstå, hvilka med bibelspråk i munnen fördöma alla de tydingar och åsigt, som tillhöra tidens bildning, är

äfvén detta merändels en följd af okunnighet angående lärans historie. Sådane nyväckta företaga sig det arbete, två årtusenden fulländat, att nemligen ur bibeln ensam konstruera sig en sammanhängande lära; och de fasthålla derföre, hvad de funnit, med autodidaktens vanliga en-
 vishet och inbillskhet, medan det sanna och rigtiga i deras åsigt är
 innängdt i sådanes lika vanliga förvändhet. Någon kunskap i lärans
 historie skulle visa dem deras egen ståndpunkt i redan förflutna åldrar
 och den vidare fortgång både i teoretiskt hänseende och i samhällsför-
 hållandena, hvartill en sådan ståndpunkt ofelbart leder. Sålunda
 hänföra våra pietister sin ståndpunkt till den apostoliska tidsåldern
 eller, om det är väl, till Lutherska kyrkan, sådan den under Reforma-
 torernas ledning bildade sig. Men hvar och en, som något känner om
 kyrkans tillstånd vid sagde tidpunkter, vet det väl, att den senare
 uppgiften är falsk, än mer den förra; ehuru säkert båda framställas i
 okunnighetens goda tro på dess rigtighet. Båda dessa tidpunkter
 efterträddes också af tider, i hvilka man stridde ifrigt om trosläror,
 ehuru striden mera gällde ord än sak och fortgick under bristande
 religiös anda. Samma väg ses den pietistiska autodidaktismen vandra;
 och nitet hos densamma gäller snart mindre andan, än ordet och
 frasen.

10

20

Det är derföre icke af öfvertygelse om de anmälda arbetenas
 olämplighet eller mindre ganelighet för en större läsarekrets, vi
 adresserat denna anmälan till presterskapet. De borde dock närmast
 påkalla detta ståndets uppmärksamhet. Ville någon utom detsamma i
 dem söka någon ledning till sanningen, så kan han i lärans mening anse
 sig tillhöra ståndet, emedan enligt densamma ingen menskelig medlare
 finnes mellan Gud och menniskan.

Vi skulle, såsom vi ofta erinrat om den totala bristen på läsning för
 landets jurister och de i administrationen anställda, gerna velat i bladet
 upptaga någon särskildt ganelig hänvisning äfvén för läsare, hörande
 till nämnda samhällsställning. Men dels har det legat utom Red:s
 förmåga att meddela några egna referater, dels står den utländska
 isynnerhet den Tyska civila lagstiftningen, såsom grundad på Romersk
 Rätt, så aflägsen från vårt lands lagsystem, att skrifter, rörande den
 förra, blifva jemförelsevis gagnlösa till och med för juristen än mer för
 den allmänna medborliga bildningen i vårt land; och det är på den
 senare Red:n ålegat att isynnerhet göra afseende. Vi vilja dock här fästa
 uppmärksamheten på några i hvardera hänseendet användbara skrif-
 ter.

30

Redan äldre, välkända Tidskrifter, hvilkas utgifvande fortfarit äro:
 »Kritische Jahrbücher für Deutsche Rechtswissenschaft». 12 Jahrg.
 Leipzig 1848. (6 Th. 20gr.)

40

»Zeitschrift für Deutsches Strafverfahren». Neue Folge 4 B. 1 u. 2 H.
 Frankfurt a. M. 1848. (1 Th. 26 gr.)

»Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft u. Gesetzgebung des
 Auslandes». 20 B. Heidelberg 1848. (2 Th. 20 gr.)

af hvilka isynnerhet den sistnämnda, hvars utgifvare äro de berömda:
 juristen Mittermaier, statsrättsläraren och statsekonomen von Mohl
 samt rättshistorikern Warnkönig, egnar sig för bildade läsare af alla
 klasser. Häft. 2 o. 3 af närvarande band innehålla bland annat en
 uppsats angående den föreslagna, nya Svenska Brottmålslagen. Äfvén
 lagstiftningen i länder, till omfång och folkmängd obetydligare än
 Finland, har i denna innehållsrika Tidskrift blifvit belyst.

50

Oaktadt allt, hvad man haft att invända mot de Franska lagböcker,
 som bära Napoleons namn, torde de likväl ännu stå oöfverträffade af

senare tiders kodifierings försök, för hvilka de äfven utgjort mönstret. Det synes därför billigt, att de borde finnas på hvarje jurists hylla, och äfven hvar och en annan, som insett den stora vigten af en human och rättvis brottmålslagskipning, har isynnerhet i denna del att lära af samma lagböcker. För att hänvisa till en god upplaga citera vi 12:te upplagan af

»Les Codes Français avec la conference des articles entre eux par M. C. Bourguignon, entièrement refondue par M. P. Royer-Collard. Paris 1848». (4 Fr.)

10 En stark skriftvexling i Tyskland har det 1847 publicerade förslaget till ny kriminallag för Preussen: »Entwurf eines Strafgesetzbuches für die Preussischen Staaten», föranledt. Bland bekanta namn under kritikerna öfver detsamma förekomma Abegg och Temme. Likaså har frågan om en gemensam civil- och kriminallag för Tyskland i sammanhang med den gamla tvisten: om Tysk eller Romersk lag? framkallat en mängd skrifter. Allmänna rösten bland Tysklands jurister synes erkänna det osystematiska och oformliga i de särskilda Tyska staternas lagar, och de röster, som tala för en allmän »Tysk» lag äro talrika och aktade. En stark ehuru mindre betydande stridskriftslitteratur har kommit i dagen i spåren af en skrift med den djerfva titeln: »Die Werthlosigkeit der Jurisprudenz als Wissenschaft», Berlin 1848. Författaren är Staatsanwalt Kirchman. För öfrigt har den här ifrågavarande perioden i Tyskland icke varit fattig på äfven lärare och mera omfattande juridiska arbeten.

20 Att man under den till det juridiska facket gränsande titeln »Statsvetenskaper» finner största massan af boktitlar för åren 1848 och 1849, läser icke förundra någon. Det förstås också, att i Tyskland största delen af denna litteratur angår dels hela landets, dels de skilda staternas tilltänkta och försökta reorganisation. Densamma har därför sitt värde, der ett sådant finnes, blott för dagen.

30 Mången önskade naturligtvis se en pålitlig, opartisk framställning af dessa års händelser. Så nära desamma torde dock en sådan icke vara möjlig. Likväl är någon sammanhängande insigt bättre än ingen. Vi citera därför:

»Die neuesten Weltbegebenheiten, nach authentischen Quellen bearbeitet, von D:r Frz. Kottenkamp». Stuttgart 1848-49 – i ett antal häften à 5 gr.

40 »Das Jahr 1848 von Prof. Fr. Bülow. Leipzig 1840» (10 gr.); såsom båda härrörande af författare med kända namn. Den senare skriften är särskildt aftryckt ur de af Författaren utgifna:

»Neue Jahrbücher der Geschichte u. Politik XII Jahrg. 1849»; hvilken tidskrift äfven förut blifvit i detta blad omtalad, och ur hvilken vi äfven i de förra årgångarne lånat ett par afhandlingar. Tidskriften har under senaste år mera än förr berört händelser och frågor för dagen, och då densamma till utgifvare och medarbetare har endast vetenskapsmän inom facket, så kan man taga för afgjort, att dess artiklar äro med noggrannhet och omsorg utarbetade.

50 Specialhistorier öfver rörelserna i särskilda länder och på särskilda orter förefinnas i största öfverflöd, naturligtvis för det mesta skildringar från de skilda partiernas olika ståndpunkt. Franska Februarirevolutionens historie har man af Lamartine; en dagbok från Wien af Auerbach; en berättelse om händelserna i Berlin af Streckfuss; kriget i Ungern beskrifvet af Osk. Fodal; kriget i Italien af anonym, Zürich 1849 o. s. v. Än talrikare är den egentliga politiska och statsvetenskap

liga brochyrlitteraturen. Kända och kring hela Europa spridda skrifter äro:

»Deutschland u. Fr. Wilh. IV von J. v. Radowitz Hamburg 1848», en skrift som söker framställa monarkens sanna tänkesätt, hans afsigter och bemödanden för Tyskland redan före revolutionen.

»De la democratie en France par Guizot» finnes aftryckt i Leipzig 1849 samt i tvenne Tyska öfversättningar, den ena tryckt i Frankfurt a. d. O, den andra i Grimma 1849. Likaså finnes af Thiers bekanta skrift »De la Propriété», ny upplaga Paris 1849, tvenne öfversättningar, den ena »Das Eigenthum, von A. Thiers. Aus dem Französ. übersetzt von A. Schneider. Berlin 1848». Berömda flygskrifter äro äfven: »Les socialistes et le travail en commune, par M. le Marechal Bugeaud. Paris 1848» och »Lettres sur l'organisation du travail cet. par M. Chevalier. Paris 1848».

10

Upplysande skrifter af blifvande värde äro: »Italien in seinen gegenwärtigen Zuständen von L. Mariotti. Deutsch von Jul. Bha Seybt. Leipzig 1848» (2 Th. 20 gr.), ett arbete, som med serdeles loford omtalas såsom den pålitligaste skildring af den politiska och litterära utvecklingen i Italien under senaste decennier;

»De l'esprit public en Hongrie, par A. Degerando. Paris 1848»; hvilken äfven finnes i Tysk öfversättning och lemnar läsaren fullständig upplysning om alla de föregående förhållanden, hvilka tillvägabragt den sista bedröfliga krisen i det ifrågavarande landet.

20

Vetenskapligt hållna undersökningar af allmänne betydelse äro:

»Die neue Phönixperiode der Staatswissenschaft von Heinr. Escher. Zürich 1848». Skriften har utkommit i två häften, och författaren söker i den ur de närvarande förhållandena bevisa nödvändigheten af en reform i sjelfva statsvetenskapen, hvilken han anser hittills hafva varit mera kritisk och upplösande än organiserande och befastande;

»Die Konstitution Englands in ihrer genetischen Entwicklung von I. L. de Lolme, übers. von Liebetreu. Berlin 1849» – en ny öfversättning af ett redan äldre för nära klassiskt ansedt verk;

30

»Studien über die Nordamerikanische Verfassung von Mich. Chevalier, bearb. von D:r Engel. Wien 1849» – är en förkortad och populariserad bearbetning af den berömda författarens mera utförliga undersökning.

»Sur la Statistique moral et les principes, qui doivent en former la base par Ad. Quetelet. Bruxelles 1848».

Detta arbete af en författare, som förut gjort sig känd genom sina statistiska undersökningar, har för ändamål att genom sammanställande af särskilda länders brottmålsstatistik och mortalitetstabeller söka någon regel i afseende å olika köns och åldrars större eller mindre benägenhet för brott och utsväfningar äfvensom för de brottsliga förhållande i antal till de ifrån brott fria. Den tid, de af Förf. upptagna tabeller omfatta, är en större eller mindre del af åren mellan 1826 och 1844, och de länder, desamma angå, äro Frankrike, England, Belgien, Baden. Öfverhufvud visar sig den största brottsligheten mellan 21:sta och 25:te åldersåret. Likväl har den i Belgien visat sig vara än större hos befolkningen mellan 25 och 30 år. Sjelfmord förekomma hos qvinnor till större antal mellan 20:de och 25:te året likasom barnamord; hvilket förhållande hänvisar på sjelfmordens vanligaste orsak hos könet. I allmänhet äro dessa undersökningar af stort intresse, ehuru man kan med skäl bestrida åtskilliga af de slutsatser, författaren ur dem drager. Också hafva tvenne ledamöter, HH. de Decker och van Moenen, af kungl. akademien i Belgien, inför hvilken författaren föredragit sitt

40

50

arbete, och i hvars akter det ursprungligen är infördt, afgifvit kritiserande berättelser öfver detsamma, hvilka nu åtfölja Hr Quetelets skrift under den särskilda titeln: »De l'influence du libre arbitre de l'homme sur les faits sociaux». Man skulle väl tycka, at fria viljan kan tillräknas något mera, än blott ett visst inflytande på människans samhällslif. Men det kan å andra sidan icke nekas, att uppfostran, nationalitet, stånd, gifna lagar och institutioner göra människans lif till något helt annat, än hvad det under andra förhållanden kunnat vara.

10 Ref. slutar här denna afdelning af sin anmälan, af hvars brokiga litteratur dock det ena eller andra kanske skall finna en läsare bland bladets läsare. Det är svårt att bland den föreliggande mängden träffa något säkert urval; men läsaren skulle befinna sig i jmförelsevis än större förlägenhet, om vi uppräknat endast en stor mängd boktitlar utan att våga företrädesvis rekommendera någon skrift. Vi hoppas derföre hafva gagnat läsaren mera med att hänvisa till några få nyare produkter, äfven om de icke alltid skulle varit hvarken de nyaste eller de bästa.

II.

20 Ett mera odeladt intresse böra utmärktare alster inom historiens och jordbeskrifningens område kunna påräkna. Blotta öfversigten öfver årtal och namn inom dessa gebit har föga värde annorlunda, än såsom en förberedelse till verkligt vetande. Och likväl är det förhållandet, att en stor del af den läsande allmänheten föga mera känner om den jord, de bebo, och om det slägte, de tillgöra. Tyvärr är samma förhållande i vårt land än allmännare i afseende på kunskapen om Finska jorden och Finska folket. Ännu saknas nemligen tillräckliga källor för denna kunskap tillika med en lifligare håg att förvärfva densamma. I fråga om andra länder och folk är deremot rikligt tillfälle att inhemta vetande, så att äfven de mest undångömda vrår af jorden och de obetydligaste
30 folkstammar på senaste tider varit föremål för outtröttliga forskares vettgirighet. Någon kännedom om denna rika litteratur skulle utan tvifvel hafva förvärfvat densamma talrikare vänner äfven i vårt land och allmännare väckt tanken på en liknande tillgång till kunskap om Finland och Finska folket. Men detta har varit oss förvägradt. Huru mycket lyckligare äro icke i detta hänseende de stora nationerna ställda, hvilka i talrika journaler och tidningar påminnas om hvarje för den större läseverlden egnadt arbete och genom utdrag derur manas att tillägna sig detsamma. Gerna hade Red. för detta blad önskat att i
40 någon mon kunna verka gagneligt åt detta håll; men otillräckliga krafter, ringa utrymme och knapp tillgång till källor för den nödiga kunskapen i ämnet hafva medgifvit endast ringa försök dertill. Ett sådant är äfven nedanstående förteckning på åtskilliga nyare alster i den hithörande litteraturen.

Vi hafva vid ett föregående tillfälle ur Fransk källa åberopat en ny upplaga af Schlosser's »Adertonde Århundredets Historia». Såsom vi finna, har denna upplaga vuxit till ett helt nytt historiskt verk. Och då författaren enligt vår åsigt genom samvetsgrann forskning, sedligt allvar och flärdlös framställning ännu är den mest utmärkta historiker, Tyskland eger, så tveka vi icke att såsom det förnämsta nyare
50 historiska arbete rekommendera:

»Geschichte des 18 Jahrhunderts u. des 19 bis zum Sturz des französischen Kaiserreichs. Mit besonderer Rücksicht auf geistige Bildung, von F. C. Schlosser. 7 BB. Heidelberg 1845–48. (26 Th. 2 1/2 gr.)

Arbetet är vidlyftigt och dyrt för en enskild köpare. Men den tid,

detsamma omfattar, är så viktig, dess uppfattning för det närvarandes begripande så outhärlig, skildraren af densamma genom studier och erfarenhet så hemmastadd med ämnet, att arbetet förtjenar egas och studeras såsom ett af de mest bildande inom den historiska litteraturen. Schlosser är ingalunda en vän af adertonde århundradets filosofi och Franska revolutionen. Tvärtom kan man säga, att hans stränga sedefver ledt honom att förbise mycket, som kunnat lända till mildring i domen öfver de uppträdande personerna. Men denna af framtidsfulla ideer uppräda tid talar nogsam för sig sjelf, och historieskrifvarens samvetsgranna bemödande att utleta, hvad som var dess anda och lynne, låter individerna för läsaren framstå såsom skickelsens omedvetna tjenare och verktyg mera, än detta under någon annan period af mensklighetens historie faller i ögonen. Såsom titeln antyder, har arbetet den särskilda förtjenst, att icke blott förteckna de politiska tilldragelserna och deras ledare, utan ger äfven en öfersigt af den allmänna bildningens tillstånd genom betraktelser öfver den ifrågavarande periodens litteratur, folkmedvetande och sed.

10

Näst detta förträffliga arbete förtjenar nämnas:

»The History of England from the accession of James II, by Thom. Babington Macaulay. London 1849»;

20

eller:

»Die Geschichte Englands seit dem Regierungsantritte Jakobs II, von Th. Bab. Macaulay. Uebersetzt von Prof. Friedr. Bülow. Leipzig 1849». (6 Th.)

Det Engelska originalet torde säkert i anseende till spåket finna få läsare i Finland. Det är då en fördel, att genast hafva den Tyska öfersättningen till hands, gjord af en bland landets berömdare historieforskare. Af original och öfersättning äro blott två delar utkomna, och att det förra här kan anmälas i tredje upplagan, tillkännager redan, huru arbetet anslagit i dess hemland. England har alltid haft berömmet af dugliga historieskrifvare. Bland de nyare är t. ex. *Carlyle* serdeles berömd för en historia öfver Franska revolutionen. Men *Macaulay* omtalas dock med än större loford både för grundlighet och historisk konst i utförandet. Den period af Engelska historien, Förf. i närvarande arbete behandlar, är också perioden för Englands egentliga tillväxt i välstånd och makt och i ett statsskick, som ännu utgör det öfriga Europas afund. Verldshistorien erbjuder intet annat skådespel, jemförligt med denna Engelska nationens utvecklingshistoria, hvilken icke blott, hvad statsskicket angår, daterar sig från 1688, från den revolution, som med Jakob II stötte Stuartska huset från Englands thron, slutade enväldet och afskar alla katolicismens försök att åter vinna öfvertaget i landet. Sjelfva denna hvälfning har alltid ansetts för en af de mest lärerika i historien, och *Macaulay's* arbete kan redan sådant det är, utan afseende på fortsättningen, anses för ett afslutadt helt, emedan i dessa tvenne delar samma hvälfning är fullständigt skildrad. Det kan det så mycket mera, som Förf., sedan han i de båda första kapitlen gifvit en öfersigt af nationens föregående historie med huvudsakligt afseende på dess kulturutveckling, i tredje kapitlet skildrar landets tillstånd vid Karl II:s död och Jakob's thronbestigning under jemförelse med nuvarande förhållande, så att läsaren redan här får en överblick af de resultater, till hvilka landets historie ledt under hela den tidrymd, Förf. föresatt sig att beskriva. Sålunda kan den, som skulle finna det alltför drygt att tillägna sig de framdeles utkommande delarne af arbetet, betrakta dessa två delar som ett helt för sig och i dem ega en läsning, som för sig har värde. Arbetet tillhörer likasom det

30

40

50

nyss förut nämnda den nyare historieskrifningen äfven i det afseende, att det omfattar det väsentligaste af landets kulturhistorie, icke blott sysselsätter sig med de politiska tilldragelserna.

Såsom ett bihang till Macaulay's arbete kan betraktas: »Le protecteur ou la Republique d'Angleterre aux jours de Cromvell; par J. H. Merle d'Aubigné. Paris 1849»;

af en likaså berömd författare, hvilken förut gjort sig känd genom en historie öfver Reformationen. Bland usurpatorer framstår Cromvell som en gåta, emedan det till denna stund icke kunnat afgöras, om han bedrog sig sjelf eller blott bedrog andra. Författaren, som huvudsakligen stöder sig på bref och andra dokumenter, hvilka den nyssnämnda Engelsmanne Carlyle utgifvit, är af den tanke, att Cromvell handlat *bona fide*, och att endast hans missförstånd om rätta meningen i bibeln, isynnerhet i G. Testamentet, hvilket han valt till sitt rättesnöre, förledt honom till afvikelser och i sådane fall gjort hans handlingssätt tvetydigt.

Ett supplement till Schlossers nämnda arbete bildrar:

»Geschichte der neuesten Zeit vom Sturze Napoleons bis auf unsere Tage. 2 BB; von D:r K. Hagen. Braunschweig 1848–49». (4 Th. 10 gr.)

20 Skriften, som utkommit häftevis, lofordas – dock med någon inskränkning. Det synes, att den förnämligast har värde i skildringen af de Tyska förhållandena från 1815. Att någon på grunden gående framställning af desamma icke kan sökas från föregående år, har sin förklaring i de tidigare förhållandena.

Då vi anmäla de båda följande skrifterna, vända vi oss från dagens lif till en redan förgången verld, till en af de företeelser i slägtets historie, om hvilka man har svårt att fatta, hvartill de gagnat i försynens råd, då de skenbarligen försvunnit utan att lemna något spår af sin tillvaro i mensklighetens fortgående utveckling. Vi tala om den 30 s. k. Nya Verldens fornverld, om Amerikas förgångna kultur, om hvilken man eger en så ringa och osäker kunskap. Såsom ett i detta svåra ämne serdeles upplysande arbete nämnes:

»Geschichte der Eroberung von Peru. Mit einer einleitenden Uebersicht des Bildungszustandes unter den Inkas. von Will. H. Prescott. Aus dem Englischen übersetzt. 2 BB. Leipzig 1848». (5 Th.)

Författaren är förut väl känd genom arbeten åt detta håll: en historie öfver Ferdinand och Isabella, en annan om eröfringen af Mexiko¹, och har hemtat sina notiser hufvudsakligast ur Spanska arkiver, så att arbetet innehåller mycket hittills okänt och obestriddt anses för det 40 bästa, man eger i ämnet.

Hvar och en har sig bekant, att det rike, Spanjorerna vid sin eröfring påträffade i Peru, styrdes af de s. k. Incas och deras öfverhufvud, tillhörande en annan stam än infödingarne i landet. Det är detta rikets skick vid Spanjorernas ankomst, dessa Incas och detta folk, Förf. i förra delen af arbetet beskriver. Enligt Förf. hade riket blifvit bildadt icke så alltför lång tid före nyssnämnda eröfring, så att samstämmade uppgifter anföra endast 13 Incasregenter. Det uppstod genom skilda stammars och staters underkufvande och erhöll namnet Peru af Spanjorerna. Vid dessas ankomst regerade Atahuallpa, hvars fader 50 hade eröfrat Quito, farfadren Chili. Incas anser Hr P. hafva kommit från trakten af Titicaca sjön. De residerade i Cuzco, der man ännu ser ruinerna af deras palatser. De ansågos som högre väsenden, solens söner, och hade såsom Guds ståthållare på jorden en oinskränkt makt.

¹ Tyska öfversättningen utkom i Leipzig 1845.

Hvarje afdöd furste bibehöll sitt palats, der hans balsamerade lik residerade och vid särskilda fester till den dödes ära presiderade vid gästbudsbordet. Den regerande hade en seralj af tusendetails hustrur och efterlemnade vanligen talrika ättlingar, hvilka bildade den högre Inca-adeln. De talade en egen dialekt, innehade alla statens förnämsta embeten, hade rättighet till månggifte och lefde af en egen lott af all jord. En lägre adelsklass, Curacas, bildades af alla besegrade höfdingars efterkommande. Folket var indeladt i flockar af tietusen, tusen, 500 och 100, enligt hvilka afdelningar både förvaltning och lagskipning var ordnad. Lagarne voro stränga och dödsstraff vanliga. All jord var delad i tre lotter, en för solen d. ä. för templen och gudstjensten, den andra för Incas och den tredje för folket, som äfven brukade de båda förnämnda lotterna, hvarje individ med ett bestämdt mått af arbete. Folket lefde i engifte; vid en viss ålder måste ungdomen gifta sig och alltid inom sin egen afdelning. Ehuru blott solen hade tempel, prester och prestinnor af Incasslägten, och äfven måne och stjernor dyrkades, trodde Peruanerne på ett högsta Väsende, Pachacamac eller Viracocha, världens skapare och högsta styresman. Massans vetande var ringa; dock blomstrade åkerbruket, och de egde konstfärdighet i att skära sten och metall, äfvensom deras arkitektur företedde mycket utmärkt. Guldet öfverflödade i templen och Incas palatser och trädgårdar, i hvilka sistnämnda vattenkonsterna infattades af den ädla metallen och konstgjorda blommor af guld, silfver och emalj framställde en oafbruten blomstermånad. Jernets bearbetning var Peruanerna okänd. Landsvägar med broar, ett slags post genom löpare och andra på en högre grad af civilisation tydande inrättningar funnos i Peru.

Incas-stammen hade som bekant vit hud i motsats mot de infödda Indianernas kopparbruna. I Mexiko fanns en dylik herrskande vit stam. Nyaste undersökningar af de talrika fornlemningarne i Nordamerika hafva ledt till den förmodan, att denna hvita stam i en aflägsen forntid skulle bebott en stor del af norra Amerikanska kontinenten, och att den kommit hit – från Europa.

»Ancients Monuments of the Mississippi Valley etc. By E. G. Squier, A. M. and E. H. Davis. Washington 1848», är ett såsom tryckningsorten utvisar Amerikanskt arbete, utgifvet af »Smithsonian Institution», en för vetenskapernas förkofran och vetenskapliga insigtens spridande inrättad akademi, till hvilken Förenta Staternas regering anslagit en årlig inkomst af 30 tusen dollars för böckers tryckning, grundande af bibliotek, museum m. m. Den citerade skriften utgör 1:sta Bandet af Institutets »kontributioner åt vetenskapen», såsom den allmänna titeln lyder, och innehåller det förnämsta, man hittills känner, om landets älsta forntid. Den är försedd med en mängd litografier och trädsnitt och är derföre dyrare (28 Th. Pr.), än att mången enskild skulle kunna tillägna sig densamma. Men man kan vara säker, att snart nog på annan väg kunna inhemta resultaten af så viktiga undersökningar.

Författarene hafva nemligen under fleråriga forskningar öfvertygat sig, att i Nordamerika finnas tre stora grupper af jordarbeten, med i dem förekommande fornlemningar af hufvudsållar, vapen och husgeråd, hvilka tillhöra en tidigare i dessa trakter bosatt, mera civiliserad folkstam, än Nordamerikas nuvarande Indianer. Af dessa jordverk sträcker sig en grupp från Alleghany's källor söderom Eriesjön till Missurifloden, en sträcka af 100 Sv. mil; en annan grupp går från Texas långsät Mexikanska viken till Sydkarolina öfver 120 Sv. mil; den tredje gruppen är spridd kring Mississippifloden och dess bifloder på rymden mellan de båda nyssnämnda linierna, Alleghanybergen i öster och

10

20

30

40

50

Mexiko i vester. Äfven bortom dessa gränser, österom Alleghany och i Oregon vid Stilla Hafvet, förekomma dock ännu spridda jordhögar; äfvensom sådane ehuru af annan art finnas i Mexiko, Centralamerika samt ända ned till Peru och Chili. De betydligaste jordarbetena bilda den tredje af de nämnda grupperna, der ensamt i staten Ohio finnas till 10 000 ätthögar och ungefär 1 500 inhägnader med jord och stenvallar. Vallarne äro från 5 ända till 40 fot höga; inhägnaden har stundom ända till 100 tunlands vidd, ofta blott 1 à 5 tunland. Ätthögarna hafva i höjd från 5 till 30, i genomsärning från 40 till 100 fot; dock gifvas äfven större sådane: t. ex. en af 90 fots höjd och 2 000 fots omkrets. Grundformen för både inhägnader och ätthögar är mångfaldig, men vanligast regelbunden. Bland den förstnämnda gruppen förekomma en mängd både mennisko- och djurfigurer, t. ex. en ringlad orm, som sväljer ett ägg och har 1 600 fots längd, en alligator o. s. v. Den i andra rummet nämnda, sydliga gruppen har hufvudsakligast pyramidaliska byggnader med afplattad topp, till hvilken trappsteg leda.

Större delen af dessa jordarbeten i de skilda grupperna anse författarna till den anförda skriften utgöra systemer af sammanhängande befästningar mot fientliga infall. En del bildade blott tempelrunder med offerhögar, en annan del har inneslutit icke blott boningar utan hela odlade fält. Vallarne åtföljas vanligen på yttre eller inre sidan af en graf. Största delen af högarne äro verkliga ätthögar, somliga i det inre försedda med ett stenaltare, hvarpå liken blifvit brända, andra saknande denna inrättning. Likväl tjena äfven dessa högar ofta till att förfullständiga befästningen. Äfven regelbundna skansar med vallar och bastioner finnas. Arbetet är oftast af jord och sten, i den sydliga gruppen äfven af tegelsten.

I de öppnade högarne har man funnit vapen och verktyg af sten, bergkristall och koppar. Då sten- och metall-vapen eljest icke anses tillhöra samma stammar och samma tid, så kunde man förmoda, att metallarbetena på en senare tid inkommit i högarne; hvilken förmodan kunde bekräftas deraf, att enl. författarenas uppgift äfven lik senare blifvit nedgräfna i desamma, utan att brännas, äfvensom Indianerna här och der begagnat de förefunna ingägnaderna för sina byar. Men med de ifrågavarande metallsakerna är det egna förhållande, att de tydligen skola vara arbetade af påfunna gedliga metallstycken, så att det folk, som förfärdigat dem, icke synes hafva känt konsten att ur malm vinna metallen eller ens att bearbeta den för elden. Tegelstensmurar och käril af bränd lera torde vara något för det försvunna folket egendomligt i jämförelse med dess öfriga utensiliers beskaffenhet. Prydnader af hårdare stenarter äro med konst arbetade och polerade. Äfven skulpturarbeten, afbildningar af menniskor och djur, förekomma nog talrikt och sägas till en del vara gjorda med beundransvärd finesse och öfverraskande naturtrohet.

Från hvilken tid dessa fornlemningar härstamma, anses omöjligt att utreda. Jordarbetena äro på många trakter betäckta med urskog, med träd af åtminstone 800 års ålder. Hypotesen om detta urfolks härkomst från Europa och åter om den hvita stammens i Mexiko och Peru härkomst från detsamma tillhör den Tyska referenten i Gersdorfs Repertorium. Den synes dock icke lätt antaglig. Utflyttningen från Europa skulle enl. densamma skett, då Germanerne trängde mot vestra Europa, d. ä. för 14 till 15 sekler tillbaka; de utflyttade skulle sålunda på 4 à 5 sekler vuxit till ett så talrikt och mäktigt folk, som de vidt utbredda jordarbetena tillkännagifva, och åter försvunnit från jorden! Dessutom: Incas rike föll först för ungefär 300 år tillbaka och hade då

under blott 13 regenter föga egt bestånd i 500 år, vid hvilken tids början åter de träd voro telningar, som nu betäcka det försvunna folkets ben. Också har en Amerikansk kraniolog D:r Morton ansett de i grafhögarne funna kranierne tillhöra den Amerikanska stammen, d. ä. Indianernas stam. Att man äfven funnit piphuvuden tyder också på likhet i lefnadsvanor med Indianerna.

Någon läsare torde erinra sig det föredrag af professor Nilsson, som varit aftryckt i detta blad. Enligt hans framställning förekomma samma slags vapen och husgeråd af ben och sten hos de första invånarna i alla jordens trakter, på Söderhafsöarne, Eldslandet, hos Eskimoerna, Sveriges urinvånare m. fl. Det synes också högst antagligt, hvad Hr N. anser vara förhållandet, att människan på olika punkter af jorden förts till samma uppfinningar för lifvets uppehållande af samma behof och samma andliga förmåga. Då således den Tyska Referenten stöder sin hypotes förnämligast på grafhögarne, vapnens och husgerådets likhet med de i England, Tyskland och Skandinavien funna fornlemningarne af detta slag, så synes han hafva inskränkt sin blick inom en för trång krets.

Vid dessa för upplysandet af människoslägtets äldsta historia så viktiga och intressanta forskningar fäster sig den nedslående känslan, att se hela folkstammars undergång utan skönjbart gagn för mensklige bildningen i dess fortgång. Man har nemligen lika svårt att finna, hvad det försvunna slägte, hvilket de omtalade fornlemningarne tillhöra, gjort för efterverlden, som att inse, hvilken högre bestämmeelse de nu dagligen borttynande Nordamerikanska Indianernas tillvaro egt. Att de båda utödt skogens vilddjur, de förra äfven odlat jorden för den skog, under hvars grenar den Amerikanska nybyggaren nu insamlar sina lätt vunna, rika skördar, detta kan visserligen anses hafva varit ett förarbete för den nya kultur, som nu så kraftig uppskjuter öfver deras aska. Men en fordran på rättvis delning af försynens gåfvor vill ännu höja sin röst och begära ett lif för deras efterkommande med delaktighet i slägtets högre utveckling. Dock millioner mensklige varelser försvinna från jorden utan att ens hafva hunnit till menskligt själfmedvetande; och jordens främsta slägte synes äfven i detta hänseende vara underkastadt naturens allmänna ordning, som med frikostig hand sprider frön till alla sina varelser, för att utan fara för slägtets undergång lemna slumpen och förstörelsen dess spel med individerna.

I sammanhang med den här påpekade frågan om folkens ursprung vilja vi hänvisa till en liten skrift, som kan lemna läsaren öfversigt af den vetenskapliga forskningens närvarande resultat med hänseende till samma fråga. Dess titel är:

»Die Völkerstämme u. ihre Zweige nach den neuesten Ergebnissen der Ethnographie; von D:r G. L. Kriegg. Frankfurt 1848». (12 gr.)

Den nyaste auktoriteten i ämnet är Engelsmannen Prichard¹. Förf. till närvarande skrift har med de äldres, Blumenbach's, Cuvier's, Lacepède's åsichter jemfört äfven P:s, så att läsaren är i tillfälle att inhemta det nyaste tillika med det gamla. De skilda folken har han till slägtskapen klassificerat, som följer:

I. Kaukasiska Menniskostammen:

1. Indogermaniska folkstammen,

¹ P:s berömda arbete är till Tyskan öfversatt af Hrr Wagner och Will med anmärkingar och tillägg under titel: »Naturgeschichte des Menschengeschlechts: von Jam. Cowley Prichard. 4 BB. Leipzig 1848» (14 Th. 4 gr.).

- a) Indiska folkstammen,
- b) Persiska folkgrenen,
- c) Grekisk-Latinska folkgrenen,
- d) Keltiska folkgrenen,
- e) Germaniska folkgrenen,
- f) Romaniska folkgrenen,
- g) Lithauisk-Slaviska folkgrenen,
2. Armeniska folkstammen,
3. Iberiska folkstammen,
- 10 4. Illyriska folkstammen,
5. Thraciska folkstammen,
6. Forn-Etruskernas folkstam,
7. Semitiska eller Arameiska folkstammen,
8. Finska folkstammen,
9. Turkiska folkstammen,
10. Kaukasiska folken,
11. Urbefolkningen på Atlas och i Nordafrika;

II. Mongoliska Racen.

- 20 1. Mongoliska folken,
2. Kinesiska folkstammen,
3. Tungusiska folkstammen,
4. Sibiriska folkstammen,
5. Sibirisk-Amerikanska folken,
6. Östra Indiska halföns och Indiska öarnes folk;

III. Ethiopiska eller Negerstammen;

- IV. Indianska ell. Amerikanska Menniskostammen;
- V. Malayiska Menniskostammen.

30

Till denna uppställning sluta sig nu de historiska och etnografiska uppgifterna angående de skilda folken. I en punkt läser Förf. låtit missleda sig, nemligen i fråga om Greklands nuvarande befolkning. Detta sammanhänger med en ryktbar litterär stridsfråga. Båyraren prof. Fallmerayer hade af en nog liflig fantasi låtit förleda sig, att förklara nämnda befolkning för hufvudsakligen Slavisk, för en lemning från Slavernas tidigare infall och nedsättning i landet. En f. d. attaché vid Ryska missionen i Konstantinopel, om Ref. icke misstager sig, som af sin vettgirighet icke längesedan fördes äfven till Finland, har i en

40

anonym skrift med mycken klarhet tillrättaviserat detta misstag, till hvilket Hr Kriegk med de flesta andra icke kunde ana. Med så stor säkerhet hade prof. Fallmerayer uppträdt. Dennes nederlag är ett bland de mest eklatanta, litteraturhistorien vet att omtala.

Från denna blick på det allmännare må vi återvända till Nordamerika och till den del af detsamma, der ännu lemningar af landets egna invånare röra sig. Der inför oss en resebeskrifning:

»Reise zu Lande um die Welt in den Jahren 1841 u. 1842; von Georg Simpson. Uebersetzt von Vilh. Ado Lindau. 2. Thle. Dresden & Leipzig 1848». (4 Th. 6 gr.)

50

Skriften rekomenderas såsom serdeles underhållande. Hr S:s resa gick tvärsöfver nordligaste delen af Amerikanska kontinenten, från Halifax i Nya Skottland till mynningen af Kolumbiafloden. Såsom Öfverguvernör för det pelshandlande Hudsonsbaysällskapets gebit besökte Hr S. dess nederlag och de särskilda fästena inom den angifna landsträckan. Här sammanträffar han alltså ofta med Indianstammar-

ne, hvilka han dessutom lärt sig känna från ett tjugotal år tillbaka. Att en sådan resa skall vara full af äfventyr och äfven lemna rikt ämne till beskrifningar öfver land och folk, kan lätt förmodas. Från Vancouvers öarne vid Columbiafloden går resan till Ryska etablissementet i Sitka, hvars guvernör (amiral Etholén) och kolonins skick Hr S. lofordar, samt derifrån tillbaka och sedan till Kalifornien. I en reseskildring, som nyligen meddelades i detta blad, omtalades de Spanska Presidios och Missionerna icke så illa. Hr S. läser läsaren känna dem och den Spanska administrationen öfverhufvud från en ganska skral sida. Af honom får man också en upplysning, som saknades i sagde berättelse, nemligen att Franciskaner i missionerna efterträdt Jesuiterna. Härifrån går resan till Sandwichs Öarne, öfver hvilkas närvarande och förflutna tillstånd en utförlig berättelse meddelas. Härefter besöker Förf. åter Sitka och några ytterliga stationer för Hudsonbay-Kompaniet – och med detta besök är andra delen af resebeskrifningen tillända. Hvilka vägar Förf. sedan följer, för att till lands komma kring jorden, äfvensom huru många delar af arbetet fortsättningen af Resan kommer att fylla, kan icke inhämtas af det utgifna.

»Reisen in Britisch Guiana in den Jahren 1840–44; von Rich. Schomburgk. 1 u. 2 Th. Leipzig 1847–48». (13 Th. 15 gr.)

Detta dyrbara reseverk framställer resultaten af en resa, utförd på Preussiska regeringens bekostnad. En fortsättning kommer att innehålla beskrifning på det ifrågavarande landets Fauna och Flora bearbetad af Berlins förnämsta celebriteter åt detta håll, såsom Joh. Müller, Ehrenberg m. fl. Hr Schomburgk är broder till den berömda resanden Sir Rob. Schomburgk. Denne hade åren 1835–1839 i geografiska sällskapets i London uppdrag berest landet¹, för att fullända de undersökningar, hvilka Alex. v. Humboldt år 1800 blifvit hindrad att fortsätta. År 1840 blef Sir Schomburgk af Engelska regeringen afsänd att reglera gränsen mellan Guiana och Brasilien och åtföljdes af sin nämnda broder, hvilken af Preussiska regeringen åtnjöt 600 (säger sexhundra) Thaler årligt understöd för resan. Troligen utgifves dock nu resebeskrifningen med understöd af regeringen.

Guiana är ett af de mest underbara länder på jorden. Öfverhufvud lågländt genomskäres landet af ett nät af floder och öfversvämmas under regntiderna, hvarefter eqvatorialsolen ur dess gytta uppdrifver en rikedom af vexter, amfibier och insekter, sådan, att de snart sagdt förqväfva hvarandra, men gör tillika klimatet giftigt osundt, så att gula febern och andra sjukdomar här skörda talrika offer och laggt ett nästan oöfverstigligt hinder mot landets kolonisation. Ända till 200 fots djup och derutöfver består kustlandet endast af diluvialjord utan fast botten. Denna produktionens yppighet gör hvarje ny undersökning till en helt ny erfarenhet om jordens alster, och sålunda är äfven ifrågavarande resebeskrifning full af nya uppgifter. I landet lefva ännu en mängd Indianska stammar, hvilka uthärdat klimatets menliga inverkingar, men hvilka småningom utdö för den ringa beröringen med civilisationen. Läsaren läser här äfven känna dessa försvinnande folk; och resebeskrifningen är öfverhufvud lika rik på äfventyr som på vetenskapen riktande uppgifter. Allt ger tillkänna ett underbart stycke af jordens länder. Arbetet är prydt med kartor och afbildningar.

Ryktbara reseberättelser äro vidare:

»J. Dumont d'Urville. Reise nach dem Südpole und nach Ozeanien

¹ »Reisen in Guiana und om Orinoko während der Jahre 1835–39. Leipzig 1841». (6 2/3 Th.)

in den Jahren 1837–1840. 3 DD. Darmstadt 1846–48». (10 Th.)

»A Voyage of Discovery and Researches in the Southern and Antarctic Regions during the Years 1839–43; by Captain Sir Jam. Clark Ross. Two Vols. London 1847». (1 £ 16 sh.)

Dock sådane skrifter äro mera egnade för vetenskapsmannen och för den rika boksamlaren än för en större allmänhet. Af rent praktisk syftning men derjemte underhållande är deremot:

»South Australia its advantages and its resources; by George Blakiston Wilkinson. London 1848». (10 sh. 6 d.);

10 i Tysk öfversättning:

»Geo. Blakiston Wilkinson's Handbuch für Auswanderer nach Südastralien etc. Mit 1 Karte. Leipzig 1849». (26 gr.);

af hvilka den Tyska öfversättningen, ehuru ornerad med en karta, såsom synes, fås för 1/3 af originalets pris. Vi hafva i detta blad förut fästat läsares uppmärksamhet på den nya verld för civilisationen, Australien i närvarande tidpunkt lofvar öppna. Sydastralien ensamt har en större areal än de Brittiska öarne tillsammantagne, och blott 1/3 af densamma torde vara otjenlig till åkerbruk. Denna näringsgren anser Förf., som i sju års tid vistats i landet, för den mest lofvande, såsom mindre vexling underkastad, än boskapsskötseln; ehuru äfven ullkulturen är högst gifvande, och bergsmannarörelsen för vinnande af koppar, bly och jern hastigt stigit. Huru stark utvandringen är, finner man deraf, att kolonisternas antal från 1836 till 1846 stigit till 25 000 personer. Bristen på arbetare är stor, och arbetslönerna höga, så att en arbetare med 8 timmars gräfning om dagen kan förtjena 5 £ = 30 Rubel S:r i veckan. Med ungefär 3 000 Rbl S:r kan enl. Förf. en jordbrukare etablera sig och erhålla 80 Tyska »Acker» jord. 1816 erhöles af 1/2 million får ull till ungelär lika många Silfverrubels värde. Äfven denne beskriofvare prisar klimatet och vextligheten. Europas sydfrufter, oliven, mullbärsträdet, tobaksplantan skola trifvas väl, ehuru ännu ingen odling i stort hunnit ske. Brottens antal hafva aftagit, och man räknade 1845 ungefär på 1 000 invånare 1 anklagad, ställd inför Jury. Förf. ger äfven skildringar af landets allmänna utseende och karakter och af dess urinvånarens icke mindre än kolonisternas lefnadssätt och seder.

30

Ett arbete, som väl förtjenar att kännas, och för den, som tillegnar sig detsamma, kan göra anmälanden sådane som dessa öfverflödiga, är:

»Taschenbuch zur Verbreitung geographischer Kenntnisse; herausgegeben von Joh. Gfr. Sommer. Neue Folge, 1 Jahrg. Prag 1848». (15 gr.).

40

Planen för denna årligen utkommande Taschenbuch är nemligen den, att gifva en resonnerande öfversigt af reselitteraturen för året. I denna årgångs öfversigt omtalas äfven Castréns resebeskrifningar från Sibirien. Vidare intagas utdrag ur resebeskrifningar. Årgången innehåller åtta särskilda sådane utdrag. Utgifvarens omsorgsfullhet och talang lofordas ganska mycket. Den Tyska Ref. säger dervid: »Det vore önskligt, att flera vetenskaper egde dylika populära bearbetare; men det fordras en egen talang och esprit, för att göra vetenskapliga undersökningar tillgängliga för en större allmänhet. Der en sådan talang uppträder, bör man hålla den i ära».

50

Sedan decennier fortgående, allmänt kända och erkända äro:

»Annales des voyages et des sciences géographiques. Paris»; fordom utgifna af den namnkunnige Malte Brun, numera af Vivien S:t Martin. Hvarje årgång består af fyra band och kostar 30 Francs. Tidskriften räknar nu sin fjerde »Serie» och 1848 dess fjerde årgång, i hvilken bland annat förekommer: Hr Sjögréns »Resa i central-Kau-

kasus för forskningar i Ossetinernas språk, seder och traditioner», öfversatt från Tyskan och med anmärkningar försedd af utgifvaren; vidare D:r Castréns »Etnologisk resa i det inre af Sibirien», likaså öfversatt från Tyskan, samt furst Emm. Galitzin's »Wiborg, Imatra och Puterlach (Pytterlaks), bref från Finland under en år 1847 anställd resa till sydöstra delen af Storhertigdömet». Med Ref. gläder sig säkert läsaren att sålunda se något från och om vårt fattiga land få vara med i den stora litterära världen och påkalla dess uppmärksamhet – skäl nog, att här omnämna det utmärkta arbetet, hvars pris för året också icke är högre, än att mången skulle förmå i detsamma förvärfva sig en högst lärorik och underhållande läsning. 10

Utom en ny upplaga af Stielers bekanta »Hand-Atlas» har under ifrågavarande år utkommit någon del af J. Schuberts »Neuester Hand-Atlas». Den förstnämnda i 83 blad kostar 13 Thaler, den senare i 50 blad 6 Th. 10 gr. Af egen åskådning känner Ref. ett nytt vackert kartverk nemligen:

»Bauerkellers Handatlas der allgemeinen Erdkunde, d. Länder u. Staatenkunde, bearb. von L. Ewald. Darmstadt 1847 ff.» (80 blad 16 Th.)

Dessa kartor hafva det egna, att vara tryckta i s. k. tontryck och, såvidt Ref. kunnat finna, med boktryckare-typer. Tontrycket gör kartan klarare och mera anslående för ögat än vanlig färgläggning, och då allt vatten, äfven floderna, är färgadt i vackert blått, så ger det hela en vacker anblick. Isynnerhet rediga och vackra äro de fysiskt-geografiska kartorna, af hvilka man vid första anblick får den redigaste föreställning om högländ och lågländ, om bergsträckningar och flodområden. Likaså är förhållandet med en del fysikaliska kartor, hvilka till ett antal af 16 tillhöra samlingen. I densamma ingå äfven plankartor öfver de förnämsta Europeiska hufvudstäder, högst nitida och fullständiga. De politiskt-geografiska kartorna äro i ans. till de begagnade, något feta typerna icke i lika grad lofvärda, ehuru de väl synas vara korrekta och så fullständiga, man vanligen ser kartorna i en Hand-Atlas. Till verket hör en ganska omfattande text, bestående dels af en jordbeskrifning i största oktavformat, dels af utförliga geografiska och statistiska tabeller i samma folioformat som kartorna. Utgifningen har fortgått något långsamt, då vid medlet af 1849 endast 24 blad hade utkommit. Verket förtjenar i hvarje hänseende att egas. – Kostnaden blir genom att efterhand utgå mindre betungande. 20

Särskilda folio blad t. ex. för Nordamerikanska Unionen, för Mexiko och Kalifornien, för Australien o. s. v., af H. Kiepert, Weimar 1848, till ett pris af 5 à 15 gr. bladet, kunna gagna läsare af de resebeskrifningar, som ofvan blifvit anmälde. 40

»Physikalischer Atlas von H. Berghaus. 17, 18 Lief. Gotha 1848»; är ett dyrt verk, som komplett kostar 34 1/3 Thaler, men torde dock kunna anskaffas till de offentliga läroverkens biblioteker.

III.

Till nästföregående mera planmessiga framställning vill Ref. här ännu bifoga anmälan af några arbeten i särskilda ämnen, öfvertygad, att de hvar för sig skola påkalla läsarens intresserade uppmärksamhet. 50

Oafbrutet fortgår naturvetenskapen i sitt arbete, än samlande och forskande i det skenbart lilla, än bemödande sig att ur den ofantliga massan af spridda iakttagelser framdraga det allmänna i företeelserna och lära känna deras lagar. Ju mera vetenskapen förmår att sålunda

beherrska sitt material och närma sig några resultat, desto mera vexer också bemödandet att sprida den vunna kunskapen; och detta bemödande bringar åter vetenskapen vinst genom att väcka och lifva allt flera arbetare till dess tjänst, medan menskligheten sålunda tidigt skördar frukterna af vetenskapsidkarens ansträngningar. Till dessa frukter hörer väl sjelfva vetandets glädje och den mångfaldiga praktiska användningen för lifvets nödtorft och öfverflöd, men den väsentligaste frukten, naturkunskapen skänker menniskan, är dock friheten från fördomar öfverhufvud och modet, att med tänkande blick skåda kring i lifvet och dess förhållande.

Glädjande har det isynnerhet varit att finna, huru äfven de förnämste bland vetenskapens idkare på senare tider bemödat sig att meddela den större allmänheten sitt vetande. Ett nytt prof härpå kunne vi omtala, då vi anmäla:

»Populäre Vorlesungen über wissenschaftliche Gegenstände von *B. W. Bessel*. Nach dem Tode des Verfassers herausgegeben von *H. C. Schumacher*. Hamburg 1848». (3 Th.)

De flesta känna väl den aflidne Königsberger-astronomen till namnet, men få torde de varit utom astronomernas krets, som vetat något annat om hans verksamhet, än att han begagnat tuber för att undersöka himlakropparne. Ty alltintill senaste tider har äfven astronomin varit ett esoteriskt vetande, blott för skolan, med undantag af det ringa, som vid sjöfarten funnit sin tillämpning. Littrow torde i Tyskland ega första och största förtjensten af vetenskapens populariserande. Reuschle, af hvars afhandlingar ett par blifvit införda i detta blad, har senast utmärkt sig i hans fotspår. Utom en jemförelsevis ringa krets har det hittills varit obekant, att äfven Bessel arbetat åt samma håll: Orsaken härtill är, att han ansåg de spridda populära afhandlingarne såsom fragmenter till en populär astronomi, hvilken han hade i sinnet att utarbeta. Dessa afhandlingar äro till större delen föredrag, hållna i Fysikaliskt-Ekonomiska Sällskapet i Königsberg. En af dem är uppläsen i ett enskildt sällskap; tvenne äro skrifna för »*Astronomisches Jahrbuch*», hvilken tidskrift Bessel jemte Schumacher (i Danmark) utgaf. Det ger ett ytterligare bevis för Bessels humana åsigt i afseende å vetenskapen, att han i en vetenskaplig journal införde afhandlingar, så populärt hållna, att de knappt förutsätta någon förkunskap.

De särskilda föredragen afhandla: 1 Astronomins närvarande ståndpunkt; 2 Hvad astronomin lärer oss om jordens yttre och inre skapnad; 3 Himlakropparnes fysiska beskaffenhet; 4 Öfver Halley's komet; 5 Om de företeelser H:s komet visat; 6 Ebb och Flod; 7 Mätningen af 61:sta stjernans i konstellation Svanen storlek; 8 Mått, mål och vikt i allmänhet och Preussiska längdmåttet isynnerhet; 9 Jordens Magnetism; 10 Öfver sannolikhetskalkylen; 11 Öfver de Astronomiska observationernas förhållande till Astronomin; 12 Öfver jemvigt och rörelse; 13 De astronomiska observationerna; 14 Om fixstjernornas orter på himlaklotet; 15 Om månen. Vid dessa rubriker är att märka, att Förf. nästan i hvarje föredrag gör utvikningar till ämnen, med de i rubriken antydda sammanhängande, och att således läsaren vinner en vidsträcktare insigt, än rubrikerna egentligen utlofva.

Ett utmärkande drag i dessa föreläsningar synes det vara, att Förf. öfverallt, der anledning dertill förekommer, öppet erkänner vetenskapens osäkerhet och otilräcklighet – detta, ehuru väl ingen erfarenhetsvetenskap kan berömma sig af större precision än astronomin. Hos den så säkra och noggranna observatorn utgör detta erkännande blott ett

ytterligare bevis på den flärdlöshet och det enkla sträfvande att upplysa och gagna, hvarmed föredragen äro hållna.

1) »Handbuch der Kunstgeschichte von D:r Franz Kugler. 2 Aufl. Mit Zusätzen von D:r Jac. Burkhartd. Stuttgart 1848». (4 Th. 6 gr.)

2) »D. Franz Kugler's Handbuch der Geschichte der Malerei seit Konstantin d. grossen. 2 Aufl. unter Mitwirkung des Verfassers umgearb. u. vermehrt von D:r Jac. Burkhartd. 1 B. Berlin 1847». (3 Th. 6 gr.)

3) »Denkmäler der Kunst zur Übersicht ihres Entwicklungsganges cet. von Voit, Guhl, Caspar. Stuttgart». 5 Lief. 1848. (1 Th. 22 gr.) 10

Äfven i Finland har intresset för Skön Konst börjat vakna och det med en icke ringa liflighet. Detta intresse har fäst sig synnerligast vid måleriet såsom den lättast utöfvade af de bildande konsterna. Eger dock smaken ingen annan utbildning än den, som kan vinnas genom åskådning af de konstalster, hemlandet förvarar, så måste den stadna vid ett kelkborgerligt tycke, som gör det lilla stort och mäter konstverkets värde efter accidensernas art. Tillfälle åter att se något utmärktare är de flesta förnekadt. Endast i poësi och till en del i musik kunna vi äfven här under polarcirkeln njuta af det utmärktaste; och det är derföre isynnerhet här af icke ringa vigt, att på denna väg utbilda konstsinnet och smaken, för att i njutandet af den bildande konstens alster finna någon verklig lyftning för håg och sinne. Studerandet af konsthistorien, isynnerhet om det kan förenas med åskådning af upplysande afbildningar, är likaså ett medel att bilda smak och omdöme, ehuru man visserligen bör akta sig, att blott på grund af ett sådant studium fälla afgörande konstdomar. 20

Ett tillfälle till nämnda studium erbjuda ofvan citerade arbeten. Ref. känner af egen läsning endast N:o 2 i den äldre upplagan af 1837. Arbetet är åtminstone för nybörjaren högst upplysande och lärorikt; indelningarne äro enkla, karakteristikerna med få undantag bestämda och lättfattliga och hänvisningarne till berömda konstalster af stort gagn för den, som får uppsöka dem i museerna. Med lika loford hafva vi hört och sett N:o 1 omtalas. Och då i N:o 3 erbjudes ett till båda lämpadt planchverk, innehållande afbildningar af konstalster från särskilda perioder och särskilda skolor i den bildande konstens utveckling, så torde för dessa arbetens rekomenderande knappt behöfva nämnas, att de, såvidt Ref. känner, äro de enda i sitt slag. Det sistnämnda verket innehåller 100 blad in folio med ungeför 18 i koppar stuckna afbildningar på hvarje blad. Det åtföljes af särskild förklarande text. I närvarande ögonblick torde ungefär halfva arbetet finnas i bokhandeln. Priset för det hela kommer enligt, hvad Ref. kunnat beräkna, att uppgå till något öfver 16 Thaler. 30 40

Nedananförda tvenne biografiska arbeten ega hvardera ur särskild synpunkt stor förtjenst. Det ena:

»Ehrenkränze. Lebensbeschreibungen von Bürgern die sich als Kaufleute, Mechaniker, Handwerker u. Landwirthe zu Achtung und Ansehn emporgehoben; von D:r J. N. Müller. Stuttgart 1848». (1 Th. 20 gr.); 50

egnar sig helst för öfversättning till läsning för ungdom i borgerliga familjer eller att i original begagnas till läse- och språköfningar i Realskolor. Det innehåller 63 särskilda lefvernesbeskrifningar. Vid öfversättning borde tillägg göras af några hithörande Svenska och Finska mäns lefnadsteckningar, emedan, såsom lätt kan förmodas,

skriften jemte berömdare Amerikanare, Engelsmän och Fransmän hufvudsakligen omtalar Tyska medborgare. Vi erinra med anledning af denna skrift om det låga pris, till hvilket numera böcker säljas i Tyskland. Skriften utgöres nemligen af nära 34 ark text i stor 8:o samt har 6 porträtter i stålstick. Priset kan sålunda beräknas till *en* groschen = 1 1/4 kopek S:r för tryckt ark. I Finland är det vanliga för dylika skrifter 4 à 5 kop. S:r pr ark, äfven då en stor del af hvarje ark utgöras af betalde annonser.

Det andra arbetet är:

10 »Die Romantiker auf dem Throne der Cæsaren, oder Julian der Abtrünnige. Ein Vortrag von Dav. Fr. Strauss. Mannheim 1847». (14 gr.).

Denna biografi öfver Kejsar Julianus förtjenar väl kallas ett arbete, ehuru ringa till omfång skriften är; ty fulländningen i Förf:s framställning anses för så stor, att denna för sig har klassiskt värde. Förf. kallar Romantik: »förvriddningen af det gamla och nya för det förras bättre konserverande, isynnerhet på det religiösa gebitet men äfven på andra områden. Så har man senast kallat dem för Romantiska poëter, hvilka sträfvade att i poësin återuppväcka medeltidens sagoto såsom den
20 högsta vishet; filosofiska Romantiker äro de, som genom fantastisk inblandning af religiösa elementer söka förskaffa den af kritiken uttömda filosofin ett innehåll, till hvars producerande deras tanke finner sig oförmögen; en Romantisk teolog – och sådana äro de nuförtiden alla, om icke aktivt åtminstone passivt – bemödar sig att genom filosofiska och estetiska kryddor åter göra den dufna teologiska kålsoppan ätbar; Romantiska politici se i medeltidens Feodal- och ständs-väsande det enda botemedlet för den moderna staten; en Romantisk furste skulle den vara, som, fostrad bland Romantikens läror och sträfvande, bemödar sig att göra dem verkliga genom sina
30 regeringsåtgärder».

Julianus anses af Förf. för en sådan Romantisk furste, emedan han bemödade sig att i religion, vetenskap och stat återupplifva den afdöda hedendomen. Skildringen af denna Kejsares lynne, åsigtter och handlingssätt, ehuru fullkomligt objektivt och historiskt sannt hållen, har dock i Tyskland fått utseendet af en anspelning på det närvarande. Och när Förf. om Julianus säger: »Det står också i sammanhang med det skolmessiga i hans bildning, att han gerna hörde sig sjelf tala och begagnade hvarje tillfälle, vid hvilket han kunde komma fram med ett tal; sällan stod hans tunga stilla; likaså utgjöt sig hans lifliga penna
40 gerna i bref och uppsatser. I högsta grad fåfång jagade han efter publikens bifall. Detta motsäges icke deraf, att den Romantiska fursten, då han, såsom t. ex. i Antiochia, afgjordt misslyckats i bemödandet att vinna publiken, förtretad vände de förstockade ryggen och förkunnade staden sin aldrahögsta onåd, ja, ehuru han hämnade sig genom qvicka sarkasmer, icke lät försona sig af de skyldigas ånger och böner» – så är det lätt förlåtligt, att man i Tyskland tycker sig läsa en målning ur dagens historia. Det fordras stor insigt, för att sålunda göra det förgångna lärorikt för det närvarande, och mycket snille, för att icke falla ur historieskrifvarens lugna rol.

50

Slutligen tillägga vi här ett par boktitlar i en litteratur, som i Finland torde vara mindre känd än någon annan, nemligen handelsvetenskapens. Ett arbete, som genom att hafva upplefvat sjunde upplagan tillräckligt vitsordar sin användbarhet, är:

»Allgemeine Encyclopädie für Kaufleute, Fabrikanten, Geschäfts-

leute cet.; von D:r Wilh. Hoffman. 2 BB. Leipzig 1848». (6 Th. 10 gr.)

Priset är jämförelsevis ringa, då arbetet utgör nära 100 tryckta ark i Lexikon-format. De tillägg och rättelser, med hvilka detta handelslexikon för hvarje ny upplaga blifvit försedt, utgöra en borgen för dess fullständighet och pålitlighet. Genom sin författares namn rekommenderar sig: »Geschichte des Handels in Beziehung auf politische Oeconomie und öffentlicher Ethik; von D:r Ad. Lafaurie. Stuttgart 1848». (1 Th. 5 gr.)

Ämnadt till begagnande vid undervisningen i Real- och Handelskolor är ett litet kompendium: »Handels- und Industriegeschichte von der ältesten Zeit bis auf unsere Tage; von D:r Ad. Nischwitz. Leipzig 1848» (22 1/2 gr.). Vi äro likväl, ur stånd att något yttra om skriftens lämplighet för ändamålet.

10

I nästa nummer skall följa en kort hänvisning till den nyaste utländska Sköna Litteraturen.

J. V. S.

78 »OM SKOGARS SKÖTSEL I NORDEN.

20

EN SKRIFT, FÖRFATTAD I ANLEDNING AF DEN PRISFRÅGA H. M. KONUNGEN AF SVERIGE UPPGIFVIT, OM DEN FÖR SVERIGE MEST TJENLIGA HUSHÅLLNING MED RIKETS SKOGAR; AF C. C. BÖCKER. I D. ÅBO 1829».

Litteraturblad n:o 11, november 1849

Ehuru vi måste beklaga, att den insigtsfulle och skarpsinnige Författarens afhandling ända hittills varit oss obekant, hafva vi dock erfarit en kanske förlåtlig glädje, då vi i den aflidne landsmannens åsigt funnit stöd för vår egen i ämnet yttrade öfvertygelse. Likväl torde ref. för dem, som känna skriften, icke behöfva försäkra, att det ingalunda är denna tillfredsställelse, som vållar, att han anser afhandlingen ega ett utmärkt värde¹. Vid jämförelse med skrifter i samma ämne inom både den Tyska och Svenska litteraturen finner man nemligen densamma vittna om ett fördomsfritt och från all skolmessighet frigjordt omdöme samt i de flesta punkter vara en frukt af Förf:s egen omsorgsfulla erfarenhet och djupa eftertanke. Sjelfva framställningen ger redan genom sin enkelhet och sitt lugn tillkänna ett blott på saken rigtadt, arbetande sinne. Med ett ord: vi äro öfvertygade, att en för saken intresserad läsare ur denna skrift skall inhemta insigter, dem han på annat håll förgäfvets söker, och att äfven hvar och en annan med nöje skall läsa densamma samt fatta intresse för den viktiga fråga, den afhandlar.

30

40

Läsaren finner, att enligt titeln denna 17 ark starka I Del borde efterföljas af en andra Del. Någon sådan har likväl oss veterligen icke utkommit. Närvarande Del innehåller utom »Indelning» i »Första Afdelningen: Stats-ekonomisk åsigt af ämnet», i »Andra Afdelningen: Skogars skötsel», hvarefter följa fem »Bilagor», dels tabeller öfver skogsproduktionen, dels erfarenhetsdata för särskilda sätt af skogens användande.

50

¹ Ref:s egen okunnighet låter honom förmoda, att äfven mången annan saknar kunskap om denna skrift. Det är då en pligt både mot saken och Författaren att om densamma påminna.